

Kleine mensen

En de kermis in de 19de eeuw

Meike Sneijders
Groep 8
25 november 2014

Voorwoord

Ik heb dit onderwerp gekozen omdat ik zelf niet groot ben en omdat er best veel kleine mensen voorkomen in mijn familie en een paar daarvan zelfs groeihormonen gebruiken. Ik zelf ben ook onderzocht of ik misschien groeihormonen nodig heb maar gelukkig denken ze dat dit niet zo is. Daar zal ik in hoofdstuk 5 meer over vertellen.

Daarnaast gaat mijn werkstuk en spreekbeurt over Paulientje Musters, de kleinste vrouw die ooit leefde en over wie mijn opa heeft gehoord dat zij misschien wel familie van hem is. Eigenlijk dus ook van mij,

Inhoudsopgave

1. Grote en kleine mensen	4
2. Paulientje Musters	7
3. Kermis in de 19 ^{de} eeuw	9
4. Het kermisleven van Paulientje	12
5. Mijn lengte	15
6. Bronnen	16
7. Nawoord	17

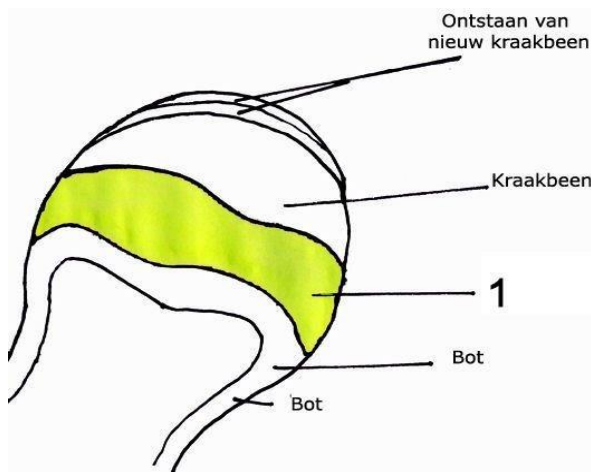

Hoofdstuk 1

Grote en kleine mensen

Wat gebeurt er als een kind groeit?

Kinderen worden groter omdat hun botten groeien. De groei gebeurt aan het einde van de botten want daar zitten de groeischijven. In de groeischijven zitten kraakbeencellen. Dit worden er steeds meer en ze veranderen in botcellen. Zo groeit het bot beetje bij beetje.

Hoe komt het dat mensen klein blijven of heel groot worden?

- ✚ De botten groeien onder invloed van groeihormonen, schildklierhormonen en geslachtshormonen. Hormonen zijn stoffen die via je klieren aan delen van je lichaam worden doorgegeven. Dat doorgeven wordt geregeld in je hersenen: in de hypothalamus
- ✚ Voor 90 % wordt de groei bepaald door erfelijkheid. (Genetisch bepaald) Als je ouders groot zijn en er veel grote mensen in je familie voorkomen, is de kans groot dat je zelf ook groot wordt. Erfelijke ziektes kunnen de groei beïnvloeden zoals het syndroom van Turner, wat een vriendin van mij heeft.
- ✚ De gezondheid van de moeder tijdens zwangerschap is ook heel belangrijk voor de groei van de baby.
- ✚ Dat geldt ook voor gezond leven. We hebben het dan niet alleen over voedsel maar ook over beweging. (Kinderen in arme landen die in fabrieken werken groeien minder goed.)
- ✚ Sommige niet erfelijke ziektes en allergieën kunnen er voor zorgen dat mensen klein blijven. Als je als kind vaak ziek bent kan dat de groei beïnvloeden en ook door het gebruik van medicijnen.
- ✚ Maar ook psychische problemen, bijvoorbeeld door mishandeling, kunnen invloed op de groei hebben.

Wanneer heb je een normale lengte en wanneer noemen ze je klein of groot?

De gemiddelde lengte in Nederland bedraagt voor mannen 184,0 cm en voor vrouwen 170,6 cm. Hiermee heeft Nederland de langste bevolking in de wereld. 95% van de mannen is tussen de 170 cm en 198 cm en 95 % van de vrouwen tussen de 158 cm en 184 cm.

Men spreekt pas van buitengewoon groot als mannen op volwassen leeftijd langer zijn dan 204 cm en vrouwen langer dan 186 cm.

Volgens een onderzoek uit 1999 was de volwassen inwoner van Nederland toen gemiddeld 173,5 cm lang. Volwassen mannen waren gemiddeld 180 cm en volwassen vrouwen waren gemiddeld 167 cm. Daaruit blijkt dus dat de mens steeds langer wordt.

*Lijst met **kleinste** mensen ter wereld.*

Hoewel Khagendra Thapa Magar wel erkend is als kleinste mens ter wereld, wil dat nog niet zeggen dat hij dat ook werkelijk is. Khagendra Thapa Magar is de kleinste man ter wereld die officieel opgemeten is en opgetekend in het World Book of Records, er bestaan tegenwoordig echter nog andere mensen die kleiner zijn. Al zijn deze nog niet 'officieel opgemeten'.

Meter	Naam	Nationaliteit	Geslacht	Officieel gemeten	Geboren/Gestorven
0,56	June Rey Balawing	Fillipinees	Man	Nee	1992 - ...
0,57	Gul Mohammed	Indiër	Man	Nee	1957 - 1997
0,53	Pauline Musters	Nederlandse	Vrouw	Nee	1876 - 1895
0,65	Younis Edwan	Jordaniër	Man	Nee	1971 - ...
0,65	István Tóth	Hongaar	Man	Nee	1963 - ...
0,65	Madge Bester	Zuid-Afrikaanse	Vrouw	Nee	1963 - ...
0,67	Khagendra Thapa Magar	Nepalees	Man	Ja	1992 - ...
0,67	Lucia Zarate	Mexikaanse	Vrouw	Nee	1864 - 1890
0,675	Lin Yü-chih	Taiwanees	Man	Nee	1972 - ...
0,70	Edward Niño Hernández	Colombiaan	Man	Ja	1986 - ...
0,71	Hatice Kocaman	Turkse	Vrouw	Nee	1989 - ...
0,74	He Pingping	Chinees	Man	Ja	1988 - 2010

© 2011 - 2014 **Harrys**, gepubliceerd in Aandoeningen (Mens en Gezondheid) op 03-04-2011.

*Top 10 van **de langste** mensen ter wereld.*

METER	NAAM	Nationaliteit	Geslacht	GEBOREN/GESTORVEN
2,72 meter	Robert Wadlow	Amerikaans	Man	1922/1940
2,67 meter	John Rogan	Amerikaans	Man	1865/1905
2,64 meter	John F. Carroll	Amerikaans	Man	1932/1969
2,51 meter	Väinö Myllyrinne	Fins	Man	1909/1963
2,51 meter	Edouard Beaufré	Canadees	Man	181/1904
2,51 meter	Sultan Kösen	Turks	Man	Leeft nog. Is momenteel de grootste mens op aarde
2,49 meter	Bernard Coyne	Amerikaans	Man	1897/1921
2,49 meter	Don Koehler	Amerikaans	Man	1925/1981
2,49 meter	Vikas Uppa	Indiaas	Man	1986/2007
2,48 meter	Zeng Jinlian	Chinees	Vrouw	1946/1962

Langste Nederlanders:

Martine Balster-van Barneveld (36) is met 204 centimeter officieel de langste vrouw van Nederland. De langste man van Nederland was Albert Johan Kramer (1897-1976), die 2,42 meter lang was.

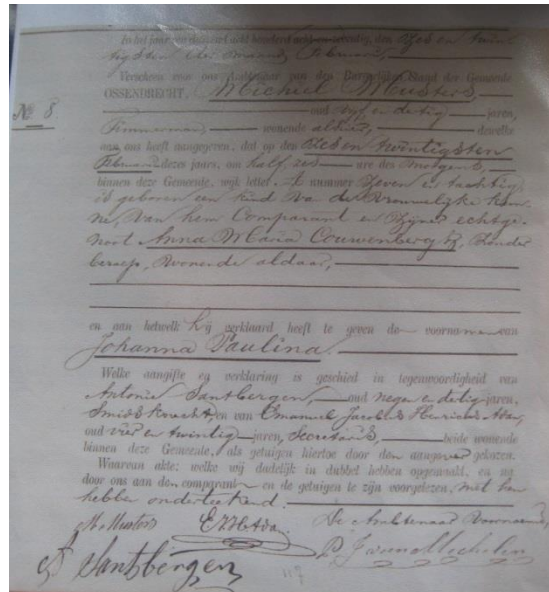

Hoofdstuk 2

Johanna Paulina Musters (1878-1895)

De kleinste vrouw die ooit leefde

Johanna Paulina Musters werd op 26 februari 1878 geboren in Ossendrecht, een dorp in West-Brabant.

Zoals op de geboorte-akte te zien is was haar vader Michiel Musters en haar moeder was Anna Maria Couwenbergh. Paulientje overleed op 15 februari 1895 in New York, 11 dagen voordat ze 17 jaar zou worden.

Bij haar geboorte was Paulientje 30 cm lang, terwijl een lengte tussen de 49 en 53 cm toen het gemiddelde was voor een normale baby.

Paulientje was het zevende kind van de familie Musters. In de 19^e eeuw waren er veel grote gezinnen en in het gezin Musters waren 6 meisjes en drie jongens.

Eerst dacht men dat Paulientje dood geboren was, maar de kleine Johanna bleek toch te leven.

Vader Michiel, geboren in 1843, was net als zijn vader timmerman. Hij trouwde op 1 februari 1865 met de tweeëntwintigjarige Anna Maria Couwenbergh. Anna was een wees.

Om het verdere leven van Paulientje te begrijpen is het belangrijk te weten dat de meeste Ossendrechtse mensen in die tijd nogal arm waren. Veel mannen waren landarbeider of ambachtsman zoals Michiel Musters en waren voor hun werk vaak lange tijd in het buitenland.

Zo is mijn overgrootmoeder, Elisabeth Musters, de moeder van mijn opa, in 1912 in Duitsland geboren. Haar ouders waren naar Duitsland verhuisd omdat daar voldoende werk was.

De kleine Paulientje groeide nauwelijks en daarom viel ze op in Ossendrecht. Haar verschillende lichaamsdelen bleven in gelijke mate klein, zodat ze wel een 'gewoon' postuur had. Dat heet geproportioneerde dwerggroei

Volgens de verhalen ging Paulientje op haar zesde gewoon naar school. Maar de schoolperiodes werden onderbroken door reizen langs allerlei markten en kermissen. Toen was dat heel normaal voor mensen met een bijzondere afwijking. Ook Paulientje werd door haar vader tegen betaling aan het geïnteresseerde kermispubliek getoond. Eerst als baby en als klein kind, later als ouder kind en bijna-volwassene.

Voordat ik verder ga met het verhaal van Paulientje zal ik eerst vertellen over de kermis in de 19^e eeuw.

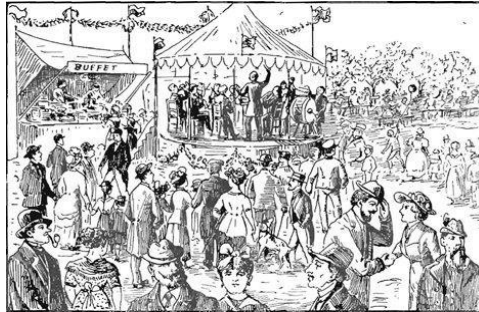

Hoofdstuk 3

De kermis in de 19^e eeuw

De kermis in de 19^e eeuw zag er natuurlijk heel anders uit dan nu. Er waren bv. geen grote machines die hoog en hard vlogen.

In de dorpen waren de kermissen vaak op een eenvoudige plek, meestal in een wei. In de stad op pleinen. Er waren heel andere attracties dan tegenwoordig.

Het waren meer shows: Omdat er veel minder theaters waren dan nu gingen heel veel toneelspelers hun geld verdienen op kermissen.

Er waren circusacts zoals jongleren.

Er was een fotograaf

Er waren vreemdsoortige dieren die tentoongesteld werden. Er kon zelfs met beren worden gevochten.

Er waren bokswedstrijden en er waren shows van vreemde dingen en van dieren. Je kon er opgezette krokodillen zien of overblijfselen van beruchte misdadigers en dieren op sterk water.

En er was vaak een echte draaimolen

Vroeger werden kermismolens voortgetrokken door pony's, paarden of ezels, soms ook door kinderen. Deze duwden hun rijkere leeftijdsgenootjes voort en werden aan het eind van een lange werkdag beloond met een gratis rit. Later kwamen er draaimolens met een motor.

Er was ook een draaiorgel

En natuurlijk de snoepkraam

De kop van Jut.

Illustr. van J. van der Vliet.

Fotokunst. - Deutscher Verlag der Kunst, Berlin.

Hendrik Jut

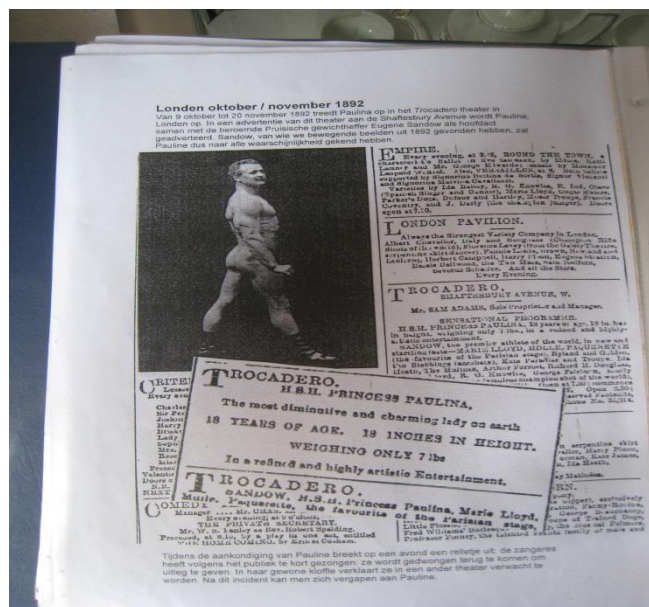

Hoofdstuk 4

Het kermisleven van Paulientje

Het was dus eigenlijk wel logisch dat Paulientje ook werd tentoongesteld op kermissen. Eerst deden haar vader en moeder dat, later trok ze rond met haar zus Kee en Sjef Verschueren. Haar zus Cornelia (Kee) was getrouwd met de Belgische kermisreiziger Joseph Verschueren (Sjef). Hij had zelf een bakkraam op kermissen en hij ging na het overlijden van vader Michiel Musters in maart 1889 met zijn schoonzusje Paulientje op tournee. Eerst alleen in Nederland en in België, maar al snel volgden ook reizen naar Duitsland, Frankrijk en Engeland, waar deze advertentie vandaan komt. Met een Russische gewichtheffer die ze waarschijnlijk op een eerdere kermis had ontmoet. Misschien was het een vriendje van haar!

Op de kermis presenteerde Sjef Verschuren Paulientje en haar voorstelling. Haar zus Kee zat aan de kassa. Zelfs twee keer. Eerst bij de entree, daar verkocht ze kaartjes en aan het einde van de voorstelling zat ze bij de uitgang en daar verkocht ze foto's van Paulientje.

In plaats van markten en kermissen traden ze ook op in theaters. Sjef Verschueren is waarschijnlijk de bedenker van haar nieuwe naam 'Prinses Pauline'. In die tijd ging echter het verhaal dat zij die naam had gekregen nadat ze op schoot had gezeten bij koningin Emma. Emma was de betovergrootmoeder van Koning Willem Alexander.

Tijdens zo'n voorstelling sprak Paulientje enkele zinnen in verschillende talen en deed ze een paar dansjes. De toeschouwers moesten zien dat ze echt was. Een mens net als zij, alleen kleiner.

Van de opbrengst van haar optredens had vader Michiel verschillende stukken grond gekocht en een mooi huis laten bouwen in Ossendrecht. Op de voorgevel stond het opschrift 'Maison Princesse Pauline' in gouden letters. Dankzij Paulientje werd de familie rijk.

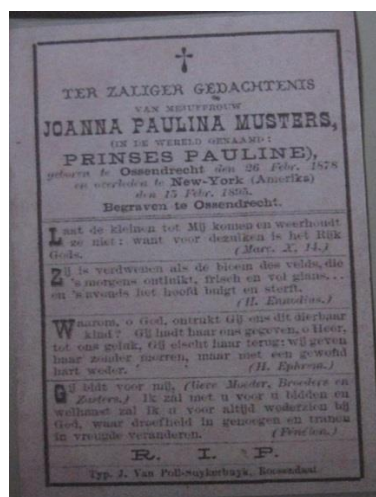

Haar laatste tournee was in december 1894 naar Amerika. Zo ver weg was ze nog nooit geweest. Sjef Verschueren had een contract afgesloten met een groot theater en die maakten veel reclame met veel foto's en advertenties in de krant. Er kwamen heel veel mensen kijken.

Er werd zelfs een prijs uitgelooft van ongeveer 5000,-- euro als er iemand was van 17 die kleiner was dan de 48 cm van Paulientje. Dat was een heel groot bedrag in die tijd en waarschijnlijk wisten ze wel dat er niemand was; er kwam dan ook niemand.

Die 48 cm bleek later overigens bij haar dood door de arts te worden vastgesteld op 60 cm. Een andere bron zegt 61,5

Pauline heeft maar kort van het Amerikaanse succes kunnen genieten. Ze werd ziek en overleed op 15 februari 1895. Het is niet duidelijk aan welke ziekte ze is overleden. Volgens de krant door een kou met een borstziekte, waarna een hersenziekte volgde waar ze aan dood ging. Volgens een ander verhaal overleed ze aan een longontsteking en zouden dokters vóór haar oversteek over de Atlantische Oceaan gewaarschuwd hebben dat haar longen niet tegen de zeereis bestand waren. In het museum in Ossendrecht hoorde ik dat Paulientje verslaafd was aan alcohol en vooral aan Port en dat dat ook heeft meegespeeld bij haar dood. Paulientje verdiende veel geld en maakte haar familie rijk, maar uit het boek van Mark Traa over Princes Paulina, blijkt ook wel dat ze helemaal niet gelukkig was.

In Amerika wilden ze haar lichaam onderzoeken en de familie kreeg 60.000 gulden (25.000 euro ongeveer) aangeboden. Ze hebben dat niet aangenomen en het lichaam van Paulientje naar Ossendrecht gebracht waar ze in drie in elkaar passende kisten van brons, glas en eikenhout op de veranda van haar huis als een sprookjesprinses werd opgebaard: gekleed in een blauw jurkje van zijde met op haar hoofdje een gouden kroontje, versierd met diamanten en granaten. Er kwamen zoveel mensen dat het wel een stoet leek, stond in de krant. Paulientje werd op 8 maart 1895 in Ossendrecht begraven.

Na haar dood werd Paulientje voor Ossendrecht als een als een sprookjesfiguur gezien. Kleding van haar, foto's en andere herinneringen werden en worden door de inwoners goed bewaard.

Vooraf na de Tweede Wereldoorlog, toen de villa gesloopt was en haar graf geruimd, kreeg men belangstelling voor het bijzondere levensverhaal van Paulientje. Er kwam een vitrine in het gemeentehuis met onder meer een wasafdruk van haar handje, schoentjes, handschoentjes, en meer van dat soort voorwerpen. Die vitrine is nu ondergebracht in het Ossendrechtse museum 'de aanwas' en er hangen foto's aan de muur. Ik ben er geweest en heb er enkele foto's gemaakt. De hand op de vitrinekast is van mij.

Later werd Pauline nationaal en internationaal opnieuw beroemd door haar vermelding in het *Guinness Book of Records*. Ze heeft ook een plekje in het Londense museum van het Guinness Book of Records gekregen.

En mijn opa gaat verder met het zoeken naar gemeenschappelijke voorouders.

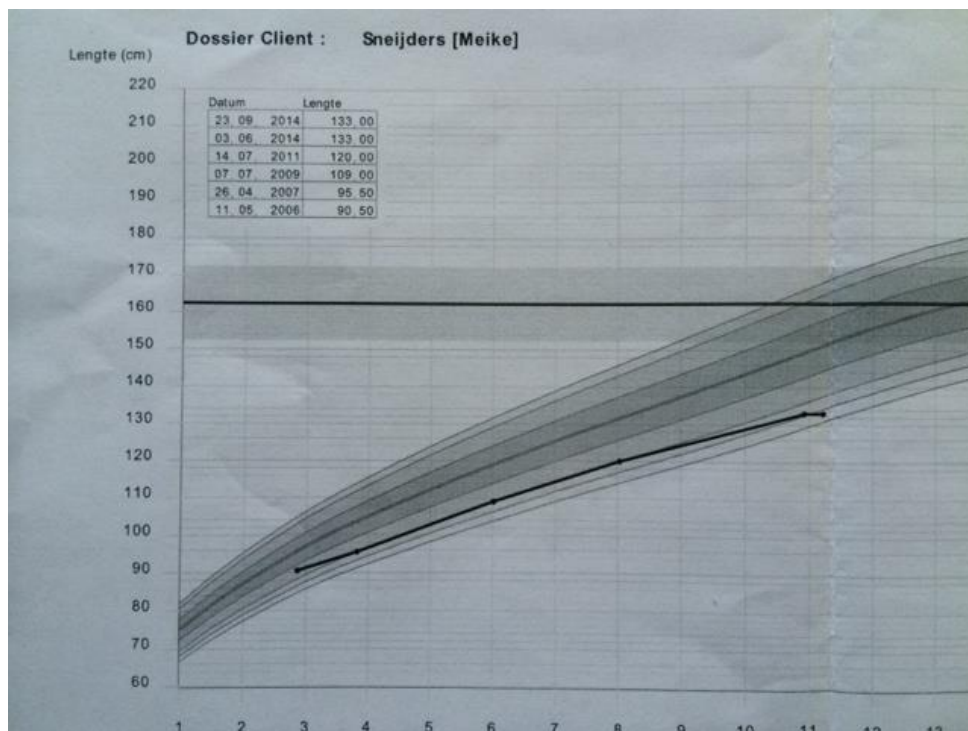

Mijn lengte

Mijn groeicurve

Omdat bij de laatste controle van de GGD hier op school bleek dat ik niet genoeg gegroeid was ben ik op verzoek van mijn ouders door mijn huisarts doorgestuurd naar de kinderarts in het Elizabeth ziekenhuis.

Ik ben vanaf mijn geboorte al klein en mijn ouders zijn ook niet groot, dus was het best logisch dat ik de onderste lijn van de groeicurve volgde. Maar de laatste tijd lijkt ik van die lijn af te buigen. Omdat er dus extreem kleine mensen in mijn familie voorkomen, met groeihormoontekort vond men het toch verstandig om uit te zoeken of er iets aan de hand is.

Onderzoek door de kinderarts

De kinderarts heeft daarom mijn groeicurve goed bestudeerd en wat onderzoeken gedaan. Er is een foto van de botten in mijn hand gemaakt om te kijken hoe de groeischijven in mijn botten zich ontwikkelen.

Daarnaast hebben ze bloed geprikt om te kijken of er problemen zijn met mijn schildklier en of ik allergieën heb.

De uitslag

Gelukkig is daar niets uitgekomen. Het blijkt dat ik wat later in de puberteit kom dan gemiddeld, waardoor ik mijn groeisprint nog niet heb. Omdat andere meisjes van mijn leeftijd vaak wel in de puberteit zitten is de groeicurve daar op gebaseerd.

Ik ben in ieder geval al ruim 2 ½ keer zo groot als Paulientje!! 😊

Bronnen

Internet:

<http://www.thuisinbrabant.nl/personen/m/musters,-joanna>

<http://www.seniorplaza.nl/Kermis.htm>

<http://www.jefdejager.nl/kermis.php>

http://www.kermishistorie.nl/html/prinses_paulientje.html

<http://www.kermisvantoen.nl/>

Boeken:

Mark Traa. *Prinses Paulina*. Amsterdam, Uitgeverij Athenaeum 2012.

Zorgboek groeistoornissen. (Kleine lengte bij kinderen) Stichting September 2007

Overige bronnen:

Museum 'De Aanwas' in Ossendrecht

Mijn opa; Louis Raaijmakers 😊

Nawoord

Ik heb deze spreekbeurt met mijn opa gemaakt en ik wil hem heel erg bedanken! Het was leuk om zo iets te met mijn opa te doen! We zijn ook samen een dagje naar Ossendrecht gegaan waar Paulientje is geboren! We zijn naar het museum gegaan en naar haar huis gezocht die er later niet meer bleek te staan!! Ook leuk dat ik nu veel weet over de kermis van de 19de eeuw terwijl dat het onderwerp niet was!